

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БРИО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
РЕФОРМИРАНО ГИМНАЗИСКО ОБРАЗОВАНИЕ**

**НАСТАВНА ПРОГРАМА ПО
МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА
ЗА II ГОДИНА**

Скопје, 2002 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: македонски јазик и литература

1.2. Вид на средно образование: гимназиско

1.3. Година на изучување на наставниот предмет: втора година

1.4. Број на часови на наставниот предмет:

- Број на часови неделно: 4 часа
- Број на часови годишно: 144 часа

1.5. Статус на наставниот предмет: задолжителен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

2.1. Општи цели

Учениците ги прошируваат и продлабочуваат знаењата од областа на македонскиот јазик и од македонската и светската литература како основа на идниот интелектуалец кој, определувајќи се за различни идни професии, ќе го има оптимумот знаења и способности од областа на јазикот и литературата за да биде способен за логичко мислење, коректна комуникација во усна и пишана форма, како и за самостојно пишување на организиран текст од определена област. Оваа основа што ја дава предметот има предуслови за солидна специјализирана надградба на сите филолошки групи.

Програмата да им помогне на учениците да можат :

- да ги користат нормите и го усвојуваат кодот на македонскиот стандарден јазик и неговите функционални стилови;
- да ги разбираат и да ги употребуваат функциите на јазикот како најсовршено средство за комуникација во литературата, културата и науката;
- да умеат самостојно усно и писмено да ги изразуваат своите знаења, чувства, мисли, ставови и сфаќања;
- да создаваат навика, по пат на автоматизам, да ги почитуваат нормите на македонскиот стандарден јазик во сопственото изразување и да ги согледуваат и коригираат кај другите;
- да ја развиваат и зацврстуваат свеста за значењето на македонскиот стандарден јазик како основен, клучен белег на националниот идентитет и припадност на македонската јазична заедница;
- да усвојуваат позитивни знаења од теоријата и историјата на литературата (термини, поими, факти, теории), како и методолошки и вредносни знаења (аналитичко-интерпретативни), со што ќе бидат способни и ќе умеат самостојно, творечки да комуницираат со литературните дела од македонската и светската литература;
- да умеат своите јазично-литературни и општокомуникациски знаења, умеења и способности да ги користат за доживување, разбирање и критички однос кон медиумите (театарот, филмот, печатените и електронските медиуми);
- да усвојуваат аксиолошки (естетски, етички) системи компатибилни со фундаменталните вредности на демократското општество;
- да ги развиваат своите емоционални и интелектуални способности и умеења (емоционална зрелост, интелектуална зрелост);
- да развиваат и усвојуваат општествено прифатливи карактерни особини и модели на однесување (социјална зрелост).

1.6. Посебни цели

По реализацијата на наставната програма ученикот ќе може:

- да го објасни предметот на проучување на морфологијата и морфосинтаксата;
- да може да ги категоризира зборовите во зборовни групи;
- да ја знае функцијата на зборовите од морфолошки и морфосинтаксички аспект;
- да ги разликува одделните видови на зборови и да ја знае нивната функција во реченицата;
- да ги разликува формите на глаголот по состав, време, начин;
- да може да ги примени стекнатите знаења од морфологијата и морфосинтаксата во усното и писменото изразување.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење на наставата по овој предмет и за реализирање на наведените цели неопходно е учениците солидно да ги усвоиле наставните содржини од I година и да имаат основни предзнаења за наставните содржини стекнати во основното образование.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

Образовниот процес е структура во која рамноправно учествуваат подрачјата **Јазик** (72 часа) и **Литература** (72 часа), застапени со еднаков број часови, чии содржини се реализираат како нераскинливо единство. Ова произлегува од заедничките функционални и дидактичко-методски цели (јазично-перцептивните и литературно-перцептивните способности и умеења на учениците, изразните способности и умеења на учениците поврзани со рецепцијата и креацијата на најразлични видови текстови, јазикот како основа на литературата и литературата како најсложен јазичен код).

4.1. Области и содржини

Јазик: *Историја на јазикот, Морфологија, Морфосинтакса, Лексикологија и лексикографија*

Литература: *Ренесанса, Ббарок, Класицизам, Просветителство*

4.2. Структурирање на содржините за учење за втора година

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ : ЈАЗИК (72 часа)			
Содржини	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу содржините и меѓу предметите
<p>Наука за јазикот</p> <p>Науката за јазикот</p> <p>Предмет и задачи на науката за јазикот</p> <p>Лингвистиката и другите науки</p>	<p>Ученикот:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ја дефинира лингвистиката како наука која го проучува јазикот, структурата, функционирањето и методите на проучување на големиот број на јазици на различни народи во светот; - да ја споредува врската на лингвистиката со другите науки кај кои предмет на интересирање е комуникацијата. 	<p>Вежби: стари ракописи, споредување на јазикот во нив, неговата форма и содржина, споредбено издвојување на старите и современите јазици.</p> <p>Вежби: текстови со примери од различни врски на лингвистиката со другите науки.</p>	<p>Со странските јазици, со филологијата.</p> <p>Со сите науки чиј предмет на проучување е човекот, комуникацијата (антропологија, биологија, психологија, логика, социологија, историја, етнологија).</p>
<p>Историски развој</p> <p>Македонскиот јазик како балкански јазик</p> <p>Македонскиот јазик од XIV до XVIII век</p> <p>Функциите на македонскиот народен јазик</p> <p>Јазикот на дамаскините</p> <p>Македонскиот јазик во првата половина на XIX век</p> <p>Погледите на македонскиот јазик на К. Пејчиновиќ, Т. Синаитски, Ј. Крчоски и Ј. Х. Џинот</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ги споредува процесите во развојот на македонскиот јазик во однос на другите балкански јазици; - ги набројува функциите на народниот јазик; - го разликува стандардниот од нестандардниот македонски јазик; - ја објаснува улогата на дамаскините; - ги споредува погледите и ставовите за јазикот на К. Пејчиновиќ, Ј. Крчовски, Т. Синаитски и Ј. Х. Џинот. 	<p>Вежби: текстови од различни словенски јазици (дијалектни текстови); звучни записи на различни балкански јазици.</p> <p>Вежби: споменици од XIV век – Сводната грамота на Зограф и Калимановата, текстови од народниот јазик, илустрации и факсимили од овој период.</p> <p>Дебата: македонскиот јазик наспрема балканските јазици.</p> <p>Текстови и преписки од овој период (црковнословенски наспрема народниот јазик).</p> <p>Дебата за погледите и ставовите на К. Пејчиновиќ, Ј. Крчовски, Т. Синаитски и Ј. Х. Џинот.</p>	<p>Со јазиците од Балканскиот Полуостров.</p> <p>Со историјата, уметноста, музиката.</p>

1	2	3	4
<p>Морфологија и морфосинтакса</p> <p>Морфологијата како дел од граматиката</p> <p>Поим за морфема. Видови морфеми</p> <p>Збороформа</p> <p>Зборовни групи и подгрупи (од морфолошки, лексичко-семантички и синтаксички пристап)</p>	<p>- Да ги дефинира <i>морфологијата</i> како наука за јазикот што ги проучува формите на зборовите, правилата за нивното градење и граматичко значење, и <i>морфосинтаксата</i> како наука што се занимава со употребата на зборовите во реченицата.</p> <p>- да ги применува признаците што се значајни за групирање на зборовите во групи: семантичка, морфолошка и синтаксичка.</p>	<p>Вежби: усни и писмени, учениците да го издвојат општиот дел од завршетокот.</p> <p>Вежби за припадноста на еден збор во некоја зборовна група со класифицирање според сите три пристапи.</p>	<p>Со странските јазици со истакнување на важноста на овие дисциплини и нивната поврзаност со фонетиката, синтаксата и лексикологијата. Со сите странски јазици се потенцира значењето на националниот јазик.</p> <p>Со секој јазик чиј речник е составен од голем број на зборови.</p>
<p>Именки</p> <p>Класификација на именките</p> <p>Грамматички категории на именките: родот, бројот (видови множина), определеност</p> <p>Вокативната форма на именките</p> <p>Зборообразување на именките</p> <p>Функции на именките во реченицата</p>	<p>- Да ги користи функциите на именките во усното, писменото и друг вид на општење;</p> <p>- да ги разликува категориите кај именките, белезите на родот, лицето и бројот; со истакнување на исклучоците;</p> <p>- да ги идентификува и разликува средствата за изразување на категоријата определеност;</p> <p>- ја дефинира службата на именките во реченицата и правилно да ги определува членовите во реченицата .</p>	<p>Вежби за определување на функциите на именките во усното и писменото изразување; функционални вежби за определување на граматичките категории на именката;</p> <p>контрастивни вежби од сите случаи кога именката ќе се сретне во речта, нејзината форма и сврзанооста со други зборовни групи, вежби за именката во реченицата како: самостојна, да зависи од глаголот и да зависи од друга именка.</p>	<p>Контрастивно со странските јазици.</p>

1	2	3	4
<p>Придавки Поделба на придавките Граматички категории Функции на придавките Зборообразување на придавките</p> <p>Броеви Граматичка карактеристика Броеви за одредена и за приближна бројност</p>	<p>- Ја категоризира поделбата на придавките на описни, односни, бројни и заменски; - да ги разликува категориите на придавките: род, број, определеност, степен и знае правилно да ги менува според нив.</p> <p>- Ги идентификува и ги разликува категориите на броевите: род, број, определеност; - да ги класифицира бројните форми за лица и приближна бројност.</p>	<p>Вежби за употреба и разликување на придавките и нивните својства.</p> <p>Вежби за идентификација на броевите во текст и за искажување на приближна бројност.</p>	
<p>Заменки Заменки според значењето и функцијата</p> <p>Заменките во реченицата</p>	<p>- Да ги разликува карактеристиките на личнопредметните, прашалните, односните, неоопределените, општите, одречните заменки во текстот; - да ги разликува показните заменки.</p>	<p>Вежби: шема за определување и разликување на формите на заменките и нивно определување. Опишување и употреба на граматичките категории кај личните заменки, употреба на обмислени и специјално комбинирани вежби за разграничување на релативноста и прашалноста, а особено кога истите форми се употребуваат како релативни сврзници.</p>	

1	2	3	4
<p>Глаголи Граматички категории на глаголот (време, начин, лице, вид, преодност, број, залог) Дијатеза</p> <p>Класификација на глаголите (групи и подгрупи)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги разликува категориите време, начин, лице, вид, преодност и број; - да креира модели на глаголски форми по состав и истите да се дефинираат и поврзуваат; - да ги категоризира и менува глаголите според трите глаголски групи. 	<p>Вежби за примена и споредување на глаголот со други зборови во разни контекстуални и речевни услови.</p> <p>Вежби со дадени конкретни примери со правилен увид во сложениот морфолошки состав на многубројните глаголски форми и употреба на глаголите во реченицата.</p> <p>Вежби со цел ученикот да врши категоризација на глаголи што означуваат сегашност, свршеност, несвршеност, повторливост и определеност.</p>	
<p>Формите на глаголот Прости глаголски форми Сегашно време</p> <p>Минато определено несвршено</p> <p>Минато определено свршено</p> <p>Заповеден начин (значење и употреба)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да разликува одделни глаголски форми и сознанието за простите и сложените глаголски форми; - да категоризира сегашност и минатост во врската на глаголското дејство, како и нивната определеност и начин; - да ги разликува простите од сложените глаголски форми и формите на минатост и идност. 	<p>Вежби со употреба на сегашност, минатост, определеност и начинот.</p>	

1	2	3	4
<p>Нелични глаголски форми</p> <p>Глаголска л-форма</p> <p>Глаголска придавка</p> <p>Глаголска именка</p> <p>Глаголски прилог</p>	<p>- Да ја конструира глаголската форма;</p> <p>- да ги разликува формите и да ги знае карактеристиките на глаголската придавка;</p> <p>- да образува и да ја применува глаголската именка;</p> <p>- да ги препознава формите на глаголскиот прилог и практично го применува.</p>	<p>Вежби со примери за одделните глаголски форми со покарактеристични особености и случаи карактеристични на нашиот јазик во глаголскиот систем, со трансформација на овие форми да се идентификуваат во текст.</p>	
<p>Сложени глаголски форми</p> <p>Минато неопределено свршено и несвршено време</p> <p>Предминато време</p> <p>Идно време</p> <p>Минато идно време</p> <p>Идно-прекажано време</p> <p>Можен начин</p> <p>Глаголски конструкции со СУМ и ИМА</p> <p>Зборообразување на глаголите</p>	<p>- Да ги класифицира сложените глаголски форми;</p> <p>- да го разликува минатото неопределено свршено од несвршено време;</p> <p>- да ги применува формите на предминато време;</p> <p>- да ги применува формите на идното време, минато идно време и идно-прекажано време;</p> <p>- да ги применува формите за можен начин;</p> <p>- да прави конструкции со СУМ и ИМА;</p>	<p>Лексиколошки и морфолошки вежби за зборовите како форма со систем на градење на глаголски форми (прости и сложени глаголски форми);</p> <p>вежби за определување на овие видови глаголски форми на избрани или подготвени текстови;</p> <p>Вежби со употреба на сложени глаголски форми, основното значење, како и другите значења надвор од основното и употреба на конструкциите ИМА и СУМ.</p>	

1	2	3	4
Прилози Потекло, образување, поделба и функции	- Да ги разликува прилозите од другите видови на зборови и да сфаќа за неизменливата форма; - да ја споредува функцијата на прилозите во реченицата; - да ги селектира прилозите што се степенувани.	Вежби за поделба на прилозите, со неопходно задржување на сличноста на прилогот со придавката и разликите меѓу нив. Вежби за степенување на прилозите. Вежби во откривање на намерно направени грешки.	
Предлози	- Да ја дефинира функцијата на предлозите во реченицата.	Вежби за правилно акцентирање со цел учениците да сфатат кога предлозите се службени зборови што ги изразуваат односите меѓу именските зборови во реченицата и односите на глаголското дејство спрема неговите дополненија.	
Сврзници и сврзувачки зборови	- Да ги употребува сврзниците за поврзување на одделни зборови во рамките на една реченица или реченици во сложена реченица-приредено и подредено.	Писмени вежби од правопис и развото на речта со посебно внимание на сложените сврзници, удвоениот сврзник, сврзниците што произлегуваат од прилози, заменки и сложени сврзници што настануваат кога кон сврзникот се додава предлог или прилог.	
Честички	- Да ги дефинира функциите на честичките.	Вежби за правилно усвојување на честичките, извиците и модалните зборови.	
Извици	- Да ги разликува извиците според своето значење и службата во реченицата.		
Модални зборови	- Да ја објаснува функцијата на модалните зборови.		

1	2	3	4
<p>Лексикологија Поим за зборот</p> <p>Основни типови лексички значења на зборовите</p> <p>Рачничкиот (зборовен) состав на македонскиот јазик</p> <p>Лексиката според процесот на обновување</p> <p>Лексиката според потеклото на зборовите</p> <p>Лексиката според формата и според сферата на употреба</p> <p>Лексиката според степенот на употреба</p>	<p>- Да ја дефинира лексикологијата како наука што го проучува зборот како елемент на лексичкиот систем, него-вата смисловна страна, врските и односите со другите зборови, потеклото, застапеноста, употребата, стилска искористеност;</p> <p>- да ги применува зборовите со крајна точност за нивното значење;</p> <p>- да ги класифицира соодветните зборови и изрази во дадена ситуација;</p> <p>- да ги употребува одделни групи зборови во одделни сфери на човековото општење, зборови со широка општа употреба и зборови што им се својствени на одделни стилови.</p>	<p>Вежби: усни и писмени за прашања за класификација и групирање на зборовите од различни аспекти и меѓусебните врски на зборовите и со развитокот на лексиката во целина.</p> <p>Вежби за полесно совладување и усвојување на речничкото богатство со нови поими, зборови, обновување на лексичкиот фонд.</p> <p>Вежби за употреба на основниот зборовен состав во различни сфери за разграничување на лексиката на јазикот: усно и писмено (научен, административен, публицистички, уметничколитературен, разговорен).</p>	<p>Со странските јазици, социологијата, психологијата, економијата, правото, политиката.</p> <p>Со сите јазици чиј речнички состав е голем, со потенцирање на значењето на националниот јазик.</p> <p>Со повеќе поддисциплини (семантика, етимологија, лексикографија, фразеологија и др.)</p>
<p>Лексикографија Поим и предмет на лексикографијата</p> <p>Основни типови на речници (лингвистички и енциклопедиски речници)</p>	<p>- Да ја дефинира лексикографијата како наука која се занимава со принципите за составување на речници и нивното практично изведување;</p> <p>- да собира, толкува и средува зборови со значенската структура на зборовните единици, нивното функционирање во исказот;</p> <p>- да се служи со разни видови речници.</p>	<p>Вежби сврзани со значењето и структурата на зборовите-зборовните единици, нивното функционирање во исказот.</p> <p>Вежби за изделување на типовите на речници за да се сфатат разликите и сличностите (еднојазични, двојазични) и категоризација по обем.</p>	

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: ЛИТЕРАТУРА (72 часа)			
Ренесанса Предренесанса, хуманизам и ренесанса	Ученикот да ги сфаќа, во нивната поврзаност, општествено-економските промени кои условуваат промени во уметноста; - да ги усвојува белезите на ренесансата во уметноста, општо, и во литературата, одделно.	Визуелен материјал – фотографии за илустрација на архитектурата во ренесансата; репродукции од најпознатите ренесансни уметници.	Со историјата, ликовните уметности и со музичката уметност.
Данте Алигери „Божествена комедија“ (избор)	- Да ги усвојува основните био-библиографски податоци за Данте Алигери; - да ја открива структурата на епот на Данте; - да ја разбира врската на средновековната и ренесансната поезика во ова дело.	Текстови од Данте Алигери; фотографии и факсимили; шеми на композиција на животот по смртта според христијанското верување и според видувањето на Данте.	Со историјата и со историјата на религијата; со ликовните уметности.
Франческо Петрарка „Канцониер“ (избор)	- Да ја разбира улогата на Петрарка во историјата на светската поезија; - да ги согледува белезите на неговата поезија врз примери од „Канцониерот“; - да ги усвојува белезите на петраркистичкиот сонет.	Текстови од „Канцониерот“ од различните застапени жанрови; вежби за препознавање на жанровите.	Со ликовните уметности.
Џовани Бокачо „Декамерон“ (избор)	- Да ја разбере улогата на Бокачо во историјата на светскиот расказ (новела); - да ја согледува структурата на „Декамерон“ (раскажување во рамка); - самостојно да ги препознава белезите на ренесансниот миросглед во текстовите на „Декамерон“	Текстови од „Декамерон“; вежби за согледување на мотивот во новелата и за препознавање на раскажувањето во рамка типично за ова дело на Бокачо; вежби за согледување на ренесансниот дух на текстовите.	Со историјата, ликовните уметности, со историја на философијата.

<p>Други претставници на италијанската и на европските ренесансни литератури</p>	<p>- Да ги репродуцира основните информации за белезите на другите ренесансни автори (Лодовико Ариосто, Торквато Тасо, Маќјавели, Франсоа Вијон, Франсоа Рабле, Луис де Камоенш).</p>	<p>„Автобиографијата“ на Прличев во врска со неговиот обид за превод на Ариосто; песни од Вијон, извадоци од „Гаргантуа и Пантагруел“ на Рабле, извадоци од „Владетелот“ на Маќјавели.</p>	<p>Историја, историја на философијата.</p>
<p>Ренесансата во Шпанија</p> <p>Мигел де Сервантес</p> <p>„Дон Кихот“</p>	<p>- Да ги усвојува белезите на ренесансната шпанска литература; - да ги коментира основните податоци за животот и делото на Сервантес и да ги препознава ренесансите (и барокните) елементи во неговите текстови; - да ги знае и другите претставници на шпанската ренесанса во преглед (Гонгора, Педро Калдерон, Лопе де Вега).</p>	<p>Интерпретација на „Дон Кихот“. Работа со делови од текстовите со вежби за препознавање на барокните и ренесансните белези; примери од литературата на другите автори; визуелен материјал</p>	<p>Историја, историја на црквата (инквизиција).</p>
<p>Вилијам Шекспир</p> <p>„Хамлет“</p> <p>„Сон на летната ноќ“</p>	<p>- Да ги репродуцира основните податоци за англиската литература во ренесансата; - да ги коментира најважните податоци за животот и за делото на Вилијам Шекспир; - да ги споредува белезите на Шекспировата трагедија со античката трагедија; - да ги опишува разликите меѓу трагедиите и комедиите на Шекспир; - да ја објаснува разликата меѓу Шекспировиот и сонетот на Петрарка.</p>	<p>Интерпретација на текстовите и визуелен материјал како илустрација за творештвото на Шекспир; вежби со читање по улоги и коментар на белезите на ренесансата во Шекспировите текстови како и обид да се пронајдат врските со античките текстови; текстови од другите претставници на англиската ренесанса: извадоци од Милтоновиот „Изгубен рај“ и одделни песни од другите автори и др.</p>	<p>Со историјата, со ликовните и со музичката уметност.</p>

Барок	– Да ги репродуцира белезите на барокот во уметноста, воопшто, и во литературата.	Визуелен материјал за илустрација на белезите на барокната архитектура и на другите уметности.	Со историјата, со ликовните и со музичката уметност.
Класицизам Претставници на класицизмот	– Да ги коментира општествено-економските услови во кои се јавува класицизмот; – да ги препознава белезите на класицизмот во прочитан текст; – да ја коментира врската на класицистичката поезика со античката; – да ги репродуцира имињата и основните дела на најважните претставници на европскиот класицизам.	Визуелен материјал за илустрација на архитектурата и другите уметности во периодот на класицизмот; текстови – извадоци од „Поетската уметност“ на Никола Боало; разговор за делата на Дефо и на Свифт од претходните етапи на образованието.	Со историјата, со историја на уметноста, со музиката и ликовните уметности; внатрешна корелација со историјата на литературата (врски со античката литература).
Пјер Корнеј „Сид“	– Да ги препознава класицистичките белези на „Сид“; – да ги коментира врските на класицистичката трагедија со античката; – да го споредува трагичното и мелодрамското во „Сид“.	Интерпретација на „Сид“. Илустрирање на трагичниот конфликт и откривање на мелодрамското (среќен крај).	Со историјата, со уметностите. Внатрешна корелација.
Жан Молиер „Тартиф“	– Да ги коментира основните податоци за животот и делото на Молиер; – да ги препознава класицистичките црти во комедијата на Молиер.	Визуелен материјал и текстови од Молиер.	Со историјата и внатрешна корелација со историјата на уметноста – споредба со античката комедија.
Лафонтен „Басни“	– Да ги коментира басните како жанр (предзнаења за алегоричката и басната); – да ги споредува басните со т.н. „високи жанрови“; – да го аргументира значењето на басната во историска смисла.	Текстови и фотографии за илустрација.	Внатрешна корелација со историјата на литературата и со теоријата на литературата.

Просветителство	<ul style="list-style-type: none"> – Да ги коментира општествено-економските услови за појава на просветителството во Европа; – да репродуцира основни знаења за претставниците на просветителството (Монтескје, Волтер, енциклопедистите – Дидро, Русо; Лесинг, Обрадовиќ). 	Текстови и визуелен материјал.	Историја, со другите предмети кои опишуваат различни научни дисциплини.
Просветителството во Македонија Јоаким Крчовски Кирил Пејчиновиќ	<ul style="list-style-type: none"> – Да го аргументира контекстот во кој се појавува просветителството во Македонија; – да ги коментира и споредува основните податоци за животот и делото на Крчовски и на Пејчиновиќ поврзани со историскиот контекст. 	Текстови – извадоци од делата на Крчовски и Пејчиновиќ; епитафот на Пејчиновиќ; визуелен материјал – фотографии и факсимили.	Со историјата, со историјата на јазикот.
Печатниците во Македонија	<ul style="list-style-type: none"> – Да ги репродуцира основните факти за македонските печатници на Теодосија Синаитски, даскал Камче, Киријак Држиловиќ. 	Факсимили и вербален историски материјал за илустрација на овој период од историјата на Македонија.	Со историјата и со ликовните уметности.
Теодосија Синаитски „Предисловие“	<ul style="list-style-type: none"> – Да ги споредува идеите на Синаитски со прогресивните идеи на европското просветителство; – да ги препознава и коментира националните автентични ставови на Синаитски условени од македонските околности. 	„Предисловието“ на Теодосија Синаитски извадоци од други текстови. Интерпретација на идеите на текстот.	Со историјата и со историјата на јазикот.

<p>Јордан Хаџи Константинов – Џинот</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Да ги коментира основните библиографски податоци за Џинот; – да ја аргументира неговата основоположничка улога во драмата и театарот во Македонија; – критички да ги согледува естетските вредности на делата и да ја коментира книжевно-историската важност на делата. 	<p>Извадоци од драмските и од другите творби на Џинот. Вербален материјал за неговото творештво.</p>	<p>Со историјата и внатрешна корелација – со историјата на јазикот, историјата на литературата.</p>
<p>Македонска народна литература</p> <p>Поделби на народната литература</p> <p>Епски видови (во стих и во проза)</p> <p>Едноставни форми</p> <p>Лирски видови</p> <p>Лирско-епски видови: балада, романса</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Да ги резимира предзнаењата за народната литература; – да ја дефинира народната литература како одделна уметност и во однос на авторската; – да ја класификација народната литература; – да ги споредува и интерпретира одделните жанрови од народната литература; – да ги препознава универзалните белези на жанровите (лирското и епското одделно и во единството на лирско-епските жанрови); – да ги применува теориските знаења за текстот врз конкретни примери. 	<p>Текстови. Зборници на народни умотворби (Миладиновци, Шапкарев, Цепенков; локални зборници на современи собирачи).</p> <p>Интерпретации на жанровите. Проекти за собирање локални народни умотворби. Дискусии за споредби на современото и класичното народно творештво.</p> <p>Текстови од зборниците. Споредби со современите народни умотворби.</p>	<p>Со историјата, етнографијата, со музиката, со ликовните уметности. Внатрешна корелација со историјата на јазикот, историјата на литературата.</p>

4.3. Наставни методи и активности на учење

Наставникот може да ги применува сите верифицирани методи во согласност со дефинираните цели. Му се препорачува засилување на проблемско-творечкиот методски систем, аналитичко-интерпретативниот и, по можност, корелациско-интегративниот. Наставникот треба да иницира комплетно самостојна активност на учениците, да ги води кон смисловно-рецептивно и смисловно-активно учење и постојано треба да ги коригира механичко-рецептивното и механичко-активното учење како рецидиви на претходните едукативни системи и традиционалистичките настави, воопшто.

АКТИВНОСТИ НА НАСТАВНИКОТ

Наставникот е одговорен за организацијата и реализацијата на наставниот процес. Тој е задолжен да ја испланира наставата глобално, тематски и оперативно (фондот на часовите и нивната распределба дозволува креативност и еластичност на наставникот во реализацијата на целите). Наставникот е должен континуирано да се надградува и да ги следи новините од сопствената стручна област (лингвистика, наука за литературата, методика), како и да изготви инструменти за вреднување, пред сè, на сопствената работа, по што ќе биде подготвен за оценување на знаењата на своите ученици.

АКТИВНОСТИ НА УЧЕНИКОТ

Ученикот треба да биде поттикнат на континуирано активно следење на наставата со активно слушање кое подразбира негова реакција со соодветно поставени прашања, одговори и коментари во врска со наставните содржини. Ученикот треба со претходна подготовка да ја следи наставата. Наставникот го поттикнува читањето како основна активност за усвојување нови содржини, но и како критичко читање при кое ученикот се обидува својот личен став да го изрази, да го аргументира и да го брани со помош на усвоените алатки за дескрипција на текст. Ученикот преку активноста пишување усвојува определени знаења, умеења и способности, темелни за неговиот иден живот.

4.4. Организација и реализација на наставата

- Во втора година се работат четири задолжителни писмени работи за кои се испланирани по 12 наставни часови (за техничка подготовка, изведба и поправка).
- Предметот *македонски јазик и лиџераџура* подразбира поделба на часовите за усвојување нови наставни содржини од областа на јазикот и литературата, како и една третина од часовите (20+20) за реализирање на функционалните цели на обете подрачја, со акцент врз самостојната работа на учениците (кои ги подразбираат знаењата, умеењата и способностите, дефинирани во општите, функционалните и во одделните цели на подрачјата).

4.5. Наставни средства и помагала

Реализацијата на Програмата подразбира солидна библиотека, медиотека, графички помагала, компјутерска техника и сл.

4.4.1. Наставни средства: според Стандардот за простор, опрема и наставни средства

4.4.2. Учебници и учебни помагала за учениците:

- учебник *џо македонски јазик*
- учебник *џо лиџераџура*
- *избор со задолжителни џексџови*

4.4.3. Дополнителна литература за наставникот:

1. Бојковска, Стојка; Ѓуркова–Минова, Лилјана; Пандев, Димитар; Цветковски, Живко, *Македонски јазик, Скопје 2000*
2. Видоевски, Конески, Угринова-Скаловска, Правопис на македонскиот јазик
3. *Речник на македонскиот јазик* (со српскохрватски толкувања), Скопје 1986
4. Конески, Кирил, *Правописен речник, Скопје 1999*
5. Минова-Ѓуркова, Лилјана, *Синџакса на македонскиот стандарден јазик, Скопје 2000*

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Вреднувањето на резултатите е задолжително и се одвива според познатите законски норми.

Напредувањето и оценувањето на учениците постојано се следи и се врши континуирано во текот на наставата, со обид на учениците оценувањето да им ја покаже реалната состојба во нивните знаења со што ќе се стимулираат за нивно перманентно продлабочување.

Усниот инструментариум се состои од одговори на прашања, поставување (ученички) прашања, самостојно изложување на доживувања и сфаќања, ставови и судови.

Пишуваниот инструментариум ќе претпочита писмени работи, објективни тестови на знаења, тестови на способности, особено на самостојни ученички текстови (есеј) во кои учениците ќе ги аплицираат научените нешта низ сопствениот, индивидуален израз.

Оценувањето се врши по определена тема, во текот на тримесечјето, полугодieto и на крајот на годината.

За учениците кои покажуваат вонреден интерес и успех задолжително се организира додатна настава.

За учениците кои не ги усвојуваат во задоволителна мера знаењата, задолжително се организира дополнителна настава.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВАТА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Покрај условите пропишани во Законот за средно образование наставникот како:

– предавач: соопштува информации, формулира проблеми, дефинира, соопштува, објаснува, демонстрира, прави врски меѓу поимите, го илустрира важноста и универзалноста;

– организатор на наставата: планира активности, иницијативи, формулира прашања, го определува времетраењето на активностите и др.;

– партнер во педагошката комуникација: дава мислење, иницира дијалог, мотивира, иницира, иницира, насочува дискусија, прави корелација со знаењата од областа на другите предмети;

– оценувач: објективно ги евалуира активностите на ученикот во областа на знаењето, како и на однесувањето на ученикот.

6.2. Стандарди за наставниот кадар

Студиски групи на Филолошки (порано Филозофски) факултет - наставна насока:

1. Македонски јазик и книжевност или Македонски јазик и македонска книжевност – наставна насока; или Македонски јазик, српски јазик и книжевност – наставна насока;
2. Македонска книжевност и јужнословенски книжевности со македонски јазик како втор главен предмет (поранешната група Историја на книжевностите на народите на СФРЈ – наставна насока).
3. Општа и компаративна книжевност – наставна насока (според програмата до 1993 година).

6.3. Стандард за простор и опрема

- Наставата се организира во училница или во кабинет, а по исклучок се проследува со придружни активности кои го менуваат местото на реализацијата (институции на културата, научни институции, природен амбиент и др.).

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: април 2002 година

7.2. Состав на работната група:

- 1, м-р Благоја Трајковски самостоен педагошки советник во Бирото за развој на образованието, раководител
2. д-р Живко Цветковски, професор на Филолошкиот факултет
3. д-р Стојка Бојковска, професор на Филолошкиот факултет
4. д-р Јадранка Владова, доцент на Филолошкиот факултет
5. Мите Стефановски, советник во Бирото за развој на образованието, ПЕ Тетово
6. Тања Андонова-Митревска, професор во Гимн. „Јосип Броз-Тито“, Скопје
7. Александар Коцев, професор во ДСУ „Арсени Јовков“, Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: *1.09.2002 година*

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по предметот *македонски јазик и лијераиура* ја одобри (донесе):

_____ со решение бр. _____ од _____ година.